

O'ZBEKISTONDA HUQUQ TIZIMIDA XALQARO HUQUQ TIZIMINI QO'LLASH

Olimova Dilso'z Dilshod qizi

Andijon Davlat Universiteti

Yuristprudensiya fakulteti "Jinoyat" yo'nalishi

2 – bosqich talabasi

Annotatsiya: Ma'lumki, amaldagi qonunlarimizda sudning hal qiluv qarori yoki ajrimi ustidan qonunda belgilangan tartibda va muddatda yuqori instantsiyalarga shikoyat qilish huquqi kafolatlangan. Bu fuqarolarning huquq va qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilishga xizmat qilmoqda. Sudning qonuniy kuchga kirgan hukmi va ajrimi yangi ochilgan holatlar tufayli bekor qilinishi hamda ish yuritish qaytadan boshlanishi mumkin. Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev takidlagandek "Yangi O'zbekistonning poydevorini yaratishda, eng avvalo, inson huquqi va erkinliklarini ta'minlash, uni oliy qadriyat darajasiga ko'tarish muhim ahamiyat kasb etadi".

Kalit so'zlar: apellyatsiya, kassatsiya, yangi ochilgan holatlar, printsip, protsess, jinoiy javobgarlik, hukm, sud qarorlarini qayta ko'rish.

Yangi ochilgan holatlar sudning hukmi yoki ajrimi qonuniy kuchga kirgan paytda mavjud bo'lgan, biroq sudga ma'lum bo'lmagan holatlardir. Yangi ochilgan holatlar quyidagilardan iborat:

1) jabrlanuvchining yoki guvohning bila turib yolg'on ko'rsatuv yoxud ekspertning bila turib yolg'on xulosa berganligi, xuddi shuningdek ashyoviy dalillar, tergov va sud harakatlari bayonnomalarining hamda boshqa hujjatlarning soxta ekanligi yoki bila turib noto'g'ri tarjima qilinganligi qonunga xilof, asossiz yoki adolatsiz hukm, qonunga xilof yoki asossiz ajrim chiqarilishiga sabab bo'lganligi sudning qonuniy kuchga kirgan hukmi bilan aniqlanganligi;

2) surishtiruvchining, tergovchining yoki prokurorning qonunga xilof, asossiz yoki adolatsiz hukm, qonunga xilof yoki asossiz ajrim chiqarilishiga olib kelgan jinoiy xatti-harakatlarga yo'l qo'yganligi sudning qonuniy kuchga kirgan hukmi bilan aniqlanganligi;

3) muayyan jinoyat ishini ko'rish chog'ida sudya tomonidan sodir etilgan jinoiy xatti-harakatlar sudning qonuniy kuchga kirgan hukmi bilan aniqlanganligi;

4) o‘z holicha yoki ilgari aniqlangan holatlar bilan birgalikda mahkumning aybsizligidan yoxud u hukm etilganiga nisbatan og‘irligi darajasi bo‘yicha boshqa jinoyat sodir etganligidan yoxud oqlangan shaxsning yoki o‘ziga nisbatan ish tugatilgan shaxsning aybdorligidan dalolat beradigan boshqa holatlardir.[1]

Yangi ochilgan holatlar tufayli ish yuritishni qo‘zg‘atish to‘g‘risida sudga protest kiritish uchun quyidagilar sabab bo‘lishi mumkin:

- 1) fuqarolarning, korxonalar, muassasalar, tashkilotlar, jamoat birlashmalari mansabdor shaxslarining xabarlari;
- 2) ommaviy axborot vositalarining xabarlari;
- 3) surishtiruv, dastlabki tergov jarayonida va sudda boshqa jinoyat ishini ko‘rish jarayonida olingan ma’lumotlar.

Agar sudga kelib tushgan iltimosnomada, protestda O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat protsessual Kodeksi 522-moddasi uchinchi qismining 1- 3-bandlarida nazarda tutilgan holatlarni ko‘rsatuvchi ma’lumotlarga havola mavjud bo‘lsa, sudya surishtiruv, tergov organlaridan va suddan tegishli protsessual hujjatlarni talab qilib oladi hamda asoslar mavjud bo‘lgan taqdirda yangi ochilgan holatlar tufayli ish yuritishni qaytadan boshlash to‘g‘risidagi yoki bunday asoslar mavjud emasligi haqidagi masalani o‘z ajrimi bilan kassatsiya instansiyasi sudida ko‘rib chiqish uchun kiritadi.

Agar sudga kelib tushgan iltimosnomada O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat protsessual Kodeksi 522-moddasi uchinchi qismining 4-bandida ko‘rsatilgan holatlar ko‘rsatilgan bo‘lsa, sud materiallarni tergov o‘tkazish uchun prokurorga yuborish to‘g‘risida ajrim chiqaradi. Yangi ochilgan holatlar tergov qilinayotganda ushbu Kodeksda nazarda tutilgan qoidalarga rioya etilgan holda so‘roq, ko‘zdan kechirish, ekspertiza, olib qo‘yish va boshqa tergov harakatlari o‘tkazilishi mumkin. Tergov natijalari bo‘yicha prokuror uch oylik muddatda sudga yangi ochilgan holatlar tufayli sud hukmi, ajrimini qayta ko‘rish uchun asoslar mavjudligi yoki mavjud emasligi to‘g‘risida tegishli materiallarni ilova qilgan holda xulosa yuboradi.

Prokurorning xulosasini ko‘rib chiqish natijalari bo‘yicha sudya o‘z ajrimi bilan yangi ochilgan holatlar tufayli ish yuritishni qaytadan boshlash to‘g‘risidagi yoki bunday asoslar mavjud emasligi haqidagi masalani kassatsiya instansiyasi sudida ko‘rib chiqish uchun kiritadi.

Mazkur maqolada huquqiy tadqiqotning mantiqiylik, qiyosiy-huquqiy tahlil, analiz, sintez va ma’lumotlar tahlili kabi metodlaridan foydalanilgan. Sudlar

faoliyatini tartibga soluvchi qonun hujjatlari asosida hamda sohaga oid bo'lgan ilmiy tushunchalar tahlil qilingan. Odil sudlov samaradorligini oshirishga doir qo'shimcha chora – tadbirlar to'g'risida, sud qarorlarining qonuniyligini, asosliligi va adolatliligini qayta ko'rib chiqish tartibini ilg'or xorijiy tajribaning o'xshash hamda farqli jihatlari ochib berilgan.

Yangi ochilgan holatlar tufayli ish yuritishni qayta ko'rib chiqish rivojlangan davlatlarda qanday degan savol bo'lishi tabiiy. Shuning uchun Germaniya, Frantsiya, Angliya va AQSh singari davlatlarda yangi ochilgan holatlar sababli sudga murojaat qilish va ishni qaytadan boshlash masalasini ko'rib chiqamiz. Angliya-Sakson huquq tizimining eng yorqin vakillari Angliya va AQShdir.

Angliya jinoyat protsessida jinoyat ishlari bo'yicha turli sudlarning qarorlariga shikoyat qilish va ko'rib chiqishning barcha usullari odatda apellyatsiya deb ataladi. Hukmlarga shikoyat qilish erkinligi cheklangan. Apellyatsiya berish imkoniyati, bu sudning apellyatsiya faktini asosli deb topish to'g'risidagi qaroriga bog'liq. Sud bu talabni qondirishi yoki rad etishi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, apellyatsiya sudida yangi dalillar faqat hukmni bekor qilish uchun zarur bo'lgan hollarda ko'rib chiqilishi mumkin. Bunday holda, ishni birinchi instantsiya sudida yangidan ko'rib chiqish to'g'risida qaror qabul qilinadi.

Apellyatsiya sudi apellyatsiyani ko'rib chiqish natijasida ham hukmni bekor qilishga, ham ishni birinchi instantsiya sudining yangi instansiyasiga yuborishga haqli. Bunday qaror yangi dalillar paydo bo'lgan taqdirda qabul qilinadi; ishni dastlabki ko'rib chiqish paytida yo'l qo'yilgan jiddiy xatolarni aniqlagandan so'ng. Yomon tomonga burilishni taqiqlash tamoyili tufayli, yangi tayinlangan jazo, avvalgi jazodan og'irroq bo'lmasligi kerak.

Apellyatsiya sudi, shuningdek, venire de novo buyrug'ini chiqarish huquqiga ega (lotincha – “yana qaytish”).[2] Bu buyruqning chiqarilishi natijasida o'tkazilgan sud jarayoni va uning jarayonida qabul qilingan qarorlar bekor qilinadi. Ammo ayblov tarafi ishni birinchi instansiyada ko'rib chiqish uchun ishni sudga qayta yuborishga haqli. 1988 yilda Jinoiy adliya to'g'risidagi qonun Bosh prokurorga toj sudining hal qiluv qarori ustidan shikoyat qilish huquqini berdi. Prokuratura 1996 yilgi “Jinoyat -protsessual va tergov to'g'risida”gi qonunni qabul qilib, oqlov hukmi ustidan shikoyat qilish huquqini oldi. Ammo faqat oqlov hakamlar hay'ati yoki guvohlarga ortiqcha bosim natijasida qilingan deb taxmin qilish uchun asos bo'lsa. Agar shikoyat qanoatlantirilsa, prokuror umumiy qoidalarga muvofiq jinoyat ishini qayta ochishga haqli. Bunday apellyatsiyaning o'ziga xosligi prokuror shikoyati Oliy sudga yuborilganligi bilan ta'kidlanadi.

Angliyada apellyatsiya berish muddati ham boshqacha 21 kun. Shuni ta'kidlash kerakki, bu muddat uzaytirilishi mumkin. Yangi sud jarayoni natijasida sud qarorini o'zgartirish yoki bekor qilish huquqiga ega. Himoyachilar ham, ayblovchilar ham shikoyat qilish huquqiga ega.[3]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat – protsessual kodeksi 522 – modda
2. Buyruq faqat protsessual buzilish aniqlangan taqdirda berilishi mumkin, bu esa butun sud muhokamasining haqiqiy emasligiga olib keladi.
3. Gutsenko K.F., Golovko L.V., Filimonov B.A. G'arb davlatlarining jinoyat jarayoni. Qo'llanma. Ed. 2 -chi, qo'shing. va rev . - M.: Zertsalo, 2002.- 528 b.